

СЕКЦІЯ 3

ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНИЙ ПОРЯДОК ЗА ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Король Дмитро

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ХОЛОДНА ВІЙНА В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ГЕНРІ КІССІНДЖЕРА

Ключові слова: «холодна війна», баланс сил, США, СРСР.

Keywords: Cold War, balance of power, USA, USSR.

У сучасному світі історія міжнародних відносин ХХ ст., а особливо події Холодної війни, є предметом значних академічних і політичних дебатів. Існує багато поглядів на ці події, проте на особливу увагу під час дослідження цієї теми заслуговує саме позиція Генрі Кіссінджера. Він був 56-м державним секретарем США та 8-м радником президента з питань національної безпеки. Головна цінність його інтерпретації полягає в тому, що він був безпосереднім учасником і творцем тих подій. Тому вивчення його позиції дасть змогу краще зрозуміти мотиви політичних діячів у період Холодної війни.

Мета публікації полягає в тому, щоб з'ясувати особливості походження, природи та наслідків Холодної війни в інтерпретації Генрі Кіссінджера.

Друга світова війна закінчилась перемогою союзників та падінням Німеччини. Утворений внаслідок цього вакуум призвів до розколу серед союзників. На думку Генрі Кіссінджера, зростання напруги серед недавніх партнерів відбулося через те, що вони поставили перед собою занадто різні цілі. З одного боку, Сталін хотів отримати нові території як винагороду за величезні людські та матеріальні жертви Радянського союзу. З іншого боку, Черчилль протистояв територіальній експансії СРСР та намагався не допустити домінування Радянського союзу на території Центральної Європи. Натомість новообраний Президент Сполучених Штатів Гаррі Трумен докладав зусиль, щоб утримати єдність між переможцями, однак йому не вдалося цього зробити. Як наслідок розпочалося протистояння між Сполученими Штатами та Радянським Союзом [1, с. 426].

Однією з головних особливостей природи Холодної війни є те, що баланс сил на європейському континенті сформувався поза його межами. Відтепер гарантми рівноваги сил у Європі стали не лише європейські країни. Головними суб'єктами стали США та СРСР. Америка доклала зусиль, щоб перезапустити європейську економіку завдяки плану Маршалла 1948 року. Згодом у 1949 році був підписаний Північноатлантичний договір задля розширення військової співпраці між США та країнами Західної Європи проти можливої агресії з боку СРСР [2, с. 85].

Ще однією важливою характеристикою Холодної війни є поява двох різновидів балансу сил – ядерного та психологічного. Ядерний баланс сил існував між Радянським союзом і Сполученими Штатами. Натомість психологічний баланс сил існував у межах Північноатлантичного альянсу. Завдяки доступу до американського ядерного захисту Європа визнавала перевагу США. Країни Європи

розбудовували власні збройні сили здебільшого для того, щоб мати право голосу та здійснювати більший вплив на рішення Штатів [2, с. 87].

Розпад Радянського союзу ознаменував закінчення Холодної війни. На думку Генрі Кіссінджера, внаслідок цього утворилося три типи держав. До першого типу належать «етнічні уламки імперій». Це держави, які утворилися після розпаду Радянського союзу та Югославії. Ними керують численні історичні образи та прагнення перемогти у своїх багатовікових етнічних конфліктах. Замість того, щоб брати участь у встановленні стійкого міжнародного порядку, політика цих країн зосереджена на збереженні незалежності та збільшенні власної потужності. До другого типу належать деякі з постколоніальних країн. Це здебільшого країни Африки, кордони яких були встановлені для зручного управління з метрополії. За таких умов армія стала уособленням держави та єдиним засобом вирішення наявних проблем. Тому для цих держав притаманними є численні жорстокі громадянські війни. До третього типу належать держави континентального типу. Це Індія, КНР, США та Росія. На думку Кіссінджера, спільною рисою цих держав є те, що вони ніколи не були державами-націями в європейському сенсі. Натомість кожній з них вдалося створити самобутню культуру як багатонаціональній державі з різними мовами та релігіями [1, с. 786].

Ще одним наслідком закінчення Холодної війни стала зміна методики та масштабу міжнародних відносин. Цьому сприяв технологічний прогрес. Адже тепер політика здійснюється в умовах, коли події сприймаються одночасно і між державами, і між їх громадськістю [1, с. 787].

На думку численних спостерігачів, закінченням Холодної війни стала беззаперечна перемога США. Однак Генрі Кіссінджер вважає, що Сполучені Штати мають не кращу можливість самостійно формувати глобальний порядок, ніж на початку Холодної війни, адже перемога над СРСР відкинула потребу багатьох держав, насамперед європейських, у військовій силі Америки. Тепер кожна держава самостійно оцінює загрози власній безпеці та має більшу свободу у виборі дій. Тому Сполучені Штати не стали абсолютною наддержавою. Майбутня політика США, на думку Генрі Кіссінджера, має формуватись на балансі між моральними принципами та національними інтересами.

Історики розробили дві основні теорії для опису Холодної війни. Перший – ортодоксальний погляд, який покладає відповідальність за Холодну війну на Радянський Союз. Згідно з цим поглядом, Штати лише реагували на радянську експансію. Другий, який розвинувся пізніше, називають ревізіоністським підходом. Ревізіоністи заперечують те, що лише Радянський Союз був відповідальним за Холодну війну. Натомість стверджується, що розвиток Холодної війни був результатом взаємної підозри та реакції двох наддержав одна на одну [3].

Отже, причиною виникнення Холодної війни для Генрі Кіссінджера є те, що після закінчення Другої світової війни найвпливовіші суб'єкти міжнародних відносин мали занадто різні цілі та не змогли домовитися між собою. Холодна війна змінила природу балансу сил. По-перше, баланс сил на європейському континенті сформувався поза його межами. По-друге, з'явився ядерний та психологічний баланс сил. До наслідків Холодної війни Кіссінджер відносить зміну методики міжнародних відносин. Відтепер завдяки новим технологіям політика здійснюється-

ся в умовах швидкого обміну даними та легкого доступу до інформації. Також закінчення Холодної війни створило середовище зі значно більшою кількістю незалежних держав. Різноманітність природи цих нових суб'єктів створює нові виклики для міжнародних відносин.

Джерела та література

1. Кіссінджер Г. Дипломатія / пер. з англ. М. Гоцацук, В. Горбатько. Київ: КМ-БУКС, 2023. 864 с.
2. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / пер. з англ. Н. Коваль. Київ: Наш формат, 2017. 320 с.
3. Ólafsson J. The Evolving Interpretations of the Origins of the Cold War. 40 p. URL: <https://skemman.is/bitstream/1946/31413/1/BA%20ritgerð.%20Saga.pdf>

Подерня Віктор

Національний університет «Острозька академія»

ВАЖЛИВІСТЬ ЗБЕРЕЖЕННЯ ОСОБЛИВОГО ПРАВОВОГО СТАТУСУ АНТАРКТИКИ

Ключові слова: Антарктика, Договір про Антарктику, Консультативні Сторони Договору про Антарктику.

Keywords: Antarctica, Antarctic Treaty, Consultative Parties of the Antarctic Treaty.

На території Антарктики склався особливий правовий режим, не притаманний для жодної іншої території на нашій планеті. Основними міжнародно-правовими актами, які заклали фундамент для правового поля цього регіону, є:

1. Договір про Антарктику (1959) [2];
2. Конвенція про збереження морських живих ресурсів Антарктики (1980) [1];
3. Протокол до договору про Антарктику про захист навколишнього середовища (1991) [3].

Антарктика, відповідно до Договору про Антарктику 1959 року, включає всі землі, розташовані між південним полюсом та шістдесятою паралеллю південної широти. Основу регіону формує шостий материк – Антарктида, а доповнюють прилеглі до неї острови та води Південного океану [3].

Ключовими елементами системи Договору про Антарктику є: мирне використання, міжнародне наукове співробітництво та охорона навколишнього середовища Антарктики, включно з раціональним використанням морських ресурсів Південного океану.

В антарктичному регіоні склалась досить стійка система міжнародних відносин, яка за довгий період часу була спроможна вирішувати всі проблеми мирним шляхом. Та попри свою відносну успішність, цей правовий режим дедалі частіше стикається з низкою викликів та проблем.

Економічні виклики. Впродовж тривалого часу точаться дискусії щодо можливості видобування корисних копалин в Антарктиці. У 1991 р. прийнято мадридський Протокол до договору про Антарктику про захист навколишнього середовища, що на п'ятдесят років заборонив будь-яку розробку корисних копалин у регіоні Антарктики. Основні тези Мадридського протоколу такі [4]: